

ANN VOSKAMPOVÁ

autorka New York Times bestsellerov

CESTOU
ZLOMENOSTI

odvážne kráčanie k naplnenému životu

ANN VOSKAMPOVÁ

autorka New York Times bestsellerov

CESTOU
ZLOMENOSTI

odvážne kráčanie k naplnenému životu

KUMRAN.SK

UKÁŽME SVOJU NÁDEJ

Americký originál
The Broken Way:

©2016 by Ann Voskamp

Vydavateľ:

Published by arrangement with
The Zondervan Corporation L.L.C.,
a division of HarperCollins Christian
Publishing, Inc., U.S.A.

Slovenské vydanie:

©2017 KUMRAN, s. r. o.
Mýtna 62, 064 01 Stará Ľubovňa
www.kumran.sk

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto knihy nesmie byť
reprodukováaná, uložená do
informačných systémov ani inak
rozširovaná (elektronicky alebo
mechanicky) bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

Preklad:

Jana Bálíková

Jazyková korektúra:

Eva Petrovičová

Zodpovedný redaktor:

Eva Štrbová

Originál obálky:

Curt Diepenhorst

Foto na obálke:

Mary Anne Morgan

Obálka a grafická úprava:

Štefan Talarovič

Tlač:

Tlačiareň HEIDY, s. r. o.

Prvé vydanie:

ISBN 978-80-89487-88-2

*Mine... ktorá to so zlomenými nikdy nevzdala –
a každému, kto v sebe nosí
vlastnú nevyslovenú zlomenosť –
táto kniha vznikla pre vás – jemne
sa dotýka vašich jaziev.*

*Ďakujem Literárnemu fondu za finančný príspevok
na preklad tejto knihy. J. B.*

Obsah

1. KAPITOLA

Čo si počať so zlomeným srdcom / 7

2. KAPITOLA

Pamätať a držať telo pohromade / 21

3. KAPITOLA

Keď si chceme navzájom vymieňať zlomenosť / 31

4. KAPITOLA

Ako prelomiť čas na dvoje / 43

5. KAPITOLA

Staňme sa darom, ktorý potrebuje svet – a my tiež / 55

6. KAPITOLA

Čo je ešte lepšie ako zoznam vecí, ktoré musíme zažiť / 69

7. KAPITOLA

Láska je strecha pre všetku našu zlomenosť / 87

8. KAPITOLA

Prečo hodno riskovať, že nám láska zlomí srdce / 99

9. KAPITOLA

Zázrak v našich vreckách, ktorý nás zbaví stresu / 107

10. KAPITOLA

Ako trpezlivo a vrúčne milovať, keď nám puká srdce / 115

11. KAPITOLA

Lámeme sa, aby sme boli skutoční / 125

12. KAPITOLA

Ako zlomiť svoju zlomenosť / 137

13. KAPITOLA

Neprijateľná pravda, ktorú nám nik nepovie / 145

14. KAPITOLA

Ako prelomiť lži vo svojej hlave / 159

15. KAPITOLA

Ako byť Ester a prelomiť tisíc brán / 175

16. KAPITOLA

Uchádzanie sa o Božiu priazeň a hojenie rán / 189

17. KAPITOLA

Ako nájsť hrdinov v trpiacom svete / 201

18. KAPITOLA

Prečo sa nemusíme báť vlastnej zlomenosti / 219

Doslov / 241

Podakovanie / 247

Poznámky / 251

Prvá kapitola

Čo si počať so zlomeným srdcom

*Presne to, čoho sa obávame, naša zlomenosť,
je bránou do srdca nášho Otca.*

PAUL MILLER

V deň, keď si úlomkom skla zarezávam do hebkého vnútra ruky, na moju hrud' dolieha všetka tiaž pekla.

Na vrchnej vetve orgovánu pri zadných dverách hrkúta užialená holubica. Na západ od stodoly ocko zvrtol volant nášho starého traktora, zaradil nižšiu rýchlosť a smeruje na druhý koniec poľa.

Mala som vtedy šesťnásť, stála som na zadnej verande a z rúk mi vyklzli črepiny zaváracích pohárov. Celé tucty. Obklopili ma črepy, rozbité sklo. Nik mi nevedel poradiť, ako mám zo seba dostať všetku tú pekelnú tmu, strach a bolesť. Ako nájsť miesto, kde sa človek vždy cíti v bezpečí a má pocit istoty, vlúdneho objatia. Klakla som si, zdvihla jeden z črepov, prešla si jeho ostrím po pokožke a ulavilo sa mi, keď som uvidela červenú čiaru, cez ktorú pomaly presakovala krv, akoby človek mohol zo seba vyplaviť bolesť. Tým, že som si ublížila, som sa usilovala prerezať si cestu k pochopeniu podstaty všetkých problémov. Kto z nás nevie, aké je to, strpnuto sa usmievať a vravieť, že sme v pohode, keď to tak nie je a cítime len ochromujúcu sklúčenosť? Každý z nás si nesie rany z vlastných krvavých bitiek.

Každý z nás pocíti to zraňujúce ostrie už na začiatku.

Cítíme tlak, z bezpečia lona sa dostávame do strastiplného zmätku. Všetci potrebujeme, aby nás hneď na začiatku niekto podržal, a v jednej posvätnnej chvíli to tak naozaj je. A potom prestrihnú tenkú pupočnú šnúru. Po celý život si so sebou nesieme to vytláčanie, odstrihnutie, pocit opustenosti – nevysvetliteľnej samoty. Čo máme robiť, keď sa cítíme zlomení a odrezaní, zradila nás láska alebo sme my sami zlyhali a máme pocit, že nás zradila aj vyššia láska?

Ocko neprestal otvárať zem a sadiť pšeničné zrná, tisíce zrn. Rástli.

Pšenica na západných poliach odovzdane vyčkáva.

Neskôr zožal úrodu. Nikdy som mu nepovedala, ako som sa porezala. Nezdôverila som sa mu, že keď sa rozbijú zaváracie poháre a lesklé sklo nám vklzne do pokožky, je tu tá chvíľa uľavujúceho vydýchnutia, keď máme pocit, že už nič neskrývame. Nepredstierame, že to, čo je úplne nanič, je vlastne v pohode.

Kľakla som si, držala som v rukách črepy a obzerala ostria.

Nič v živote nie je dôležitejšie než nájsť spôsob, ako čeliť nevyslovenej bolesti.

Odvtedy, čo som sa v puberte dorezala, prešli už viac ako dve desaťročia, no dnes, keď uprostred kuchyne stojím staršia, unavenejšia zápasmi, zlomenejšia a pozerám na naše vlastné pšeničné polia, ohromuje ma, ako pokožka znova prahne po prerezaní, prieniku skleneného ostria. Ako moje zápastia znova túžia pocítiť tú prudkú krvavú úľavu, vyplaviť všetku bolesť.

A podstata mojej terajšej krízy spočíva v tom, že mi moja najstaršia dcéra s neúprosnou dôkladnosťou porozprávala, ako dôverne pozná rovnaký zápas a zovretie nemej úzkosti, pocit vlastnej bezcennosti a zlyhania, s akým ja zápasím po celý život. Cítim otváranie dverí k svojej vlastnej nočnej more a takmer mám problém nadýchnuť sa. *Drž sa okraja kuchynskej linky, usiluj sa zostať stáť, prísť na to, ako to vydržať a ísť ďalej.* Cítiť ťarchu

vlastného zlyhania je horšie ako vraziť si nôž do skrúšeného srdca. Prečo je vedomie, že naša vlastná zlomenosť prechádza na blízkych, strastnejšie ako akákoľvek fyzická bolesť? A už celé týždne v skrytosti upadám tak, že ani nie som schopná nahlas rozprávať, a vnímam hĺbku svojej zlomenosti prenikavejšie, ako som si vôbec vedela predstaviť. Cítim tlejúci uhlík v hrdle. Klasy sa skláňajú vo vetre, v súlade s vetrom. *Neviem nájsť z toho všetkého východisko.*

Zmenila som sa. Život sa zmenil, aj ja som sa zmenila a pred piatimi rokmi som nevedela, ako milovať či cítiť sa milovaná. Musela som narátať veľa, tisíc spôsobov, ako ma Boh odjakživa miluje, aby som sa vôbec mohla začať učiť prijímať jeho lásku – a akosi cestou, pri dotykoch s trpiacimi, s miestami a príbehmi, som sa zmenila na túto ženu, ktorej srdce pojalo takú veľkú lásku, že je roztrieštené na tisíc bolestných spôsobov. *Nechceme sa azda všetci zmeniť? Čo robiť, keď máme pocit, že sa zmenilo všetko? Je zvláštne pociťiť, že láska a utrpenie nám idú roztrhnúť srdce a že tieto dve veci sú prepojené tak, že si to ani nechceme pripustiť. Neviem, ako vrátiť všetky tie roztrieštené kúsky na miesto. Nie je môj problém v tom?*

NIČ V ŽIVOTE
NIE JE DÔLEŽITEJŠIE
NEŽ NÁJSŤ SPÔSOB,
AKO ČELIŤ
NEVYSLOVENEJ BOLESTI.

Azda táto cesta zlomenosti prináša niečo nové. Všetko je zrazu nové.

Ako teda umlčať diabolské lži, ktoré sa nám ustavične vkrádajú do mysle, a skutočne tomu uveriť? Ako podviazať pomaly krvácajúce zlomené srdce a ešte vždy veriť, že zranení bojovníci vyhrávajú, že hriech sa nevracia, že ukrižovanie s tým všetkým skoncovalo a všetko sa totálne nepokazí? Veriť, že jazvy, rany a zlomené miesta sa môžu stať nami, tým, kým sme? A možno tak všetci tí so zlomeným srdcom, čo nikam nezapadajú, napokon nájdú to správne miesto. No cítim len nevyslovenú zlomenosť, ktorá ma triešti. Čo robiť, ak máme problém rozpamätať sa, kým v skutočnosti sme?

Nie som na to všetko dosť dobrá.

Nie som súca na nič, čo robím, čomu čelím. Nie som dosť dobrá pre nikoho, komu stojím zoči-voči. Nie som súca na život.

A ako stojím v kuchyni a pozerám na pšeničné polia, ešte neviem, že bude ten pohreb. Že príde diagnóza, ktorá nám zmení život a nebudeme ju môcť ignorovať. Že príde rodičovské obdobie naplnené ešte zúfalejšou zlomenosťou. Viem však, že materské pôrodné bolesti sa nikdy nekončia a treba ich predýchavať.

V tej chvíli ešte neviem, že cesta ďalej a hlbšia zraniteľnosť ma bude nabádať, aby som sa jednoducho otvorila a dôverovala. Prijala Božiu hojnosť.

Viem iba to, že staré rany sa môžu znova otvoriť a nevyslovená zlomenosť nás môže naširoko rozlamovať a azda podstata všetkých týchto otázok je: Ako žiť so zlomeným srdcom?

Zarezanie si do bielych zápästí v puberte bolo mojím tichým dožadovaním sa krvavých odpovedí.

Cora-Beth Martinová si prerezala zápästia tak, že si ich v škole obtierala o ostrý okraj zásobníka na papierové utierky, pretože zúfalo chcela uniknúť pred chlapom, ktorý sa s ňou zamykal a obtieral sa o ňu v nočnej tme.

EMA WINTERSOVÁ prestala jesť. Myslela si, že ak neotvorí ústa, bolesť do nej nevnikne a všetky trápenia v nej odumrú a zaniknú.

V horúce júnové popoludnie som sedela v prehriatej psychologickej poradni, okolo hánky som si krútila poohýbaný stredoškolský prsteň a poradkyňa sa nakláňala dopredu, nevzhľadné hnedé vlasy jej padali do tváre ako závoj a na rovinu povedala, že javím všetky symptómy disfunkčnej rodiny a emocionálneho zneužívania. Jej slová mi tvrdo udierali do bránice a bola som schopná len krútiť hlavou. Nie. Nie. Nie. Išla som autom domov a na štrkom posypaných cestách ma bolel každý nádych. Ak sa nenadýchnem, slová tej ženy do mňa nepreniknú. Zaparkovala som dodávku pri stodole a prehrabovala sa v koši na odpadky v zúfalej túžbe nájsť niečo sklené.

Čo by preniklo do pokožky môjho zápästia.

Ocko nevedel zabudnúť na to, ako v deň, keď zahynula moja malá sestrička, Terpstrasovci orali traktorom pole oproti nášmu domu. Presne oproti miestu, kde ju dodávka vrazila na zem ako nejaký krehký stĺp a rozdrvila jej telíčko a kde sme my stáli ako bezmocné tiene a videli, ako z nej odchádza život. Ocko povedal, že vo chvíli, keď jeho svet zmeravel od žiaľu, oni pokojne ďalej rozorávali pôdu. Vravel, že cítil nutkanie dolámať im väzy za to, že neprerušili prácu a nevystúpili z toho traktora vo chvíli, keď on nebol schopný urobiť nič pre to, aby zachránil svoje dolámané dievčatko, a nevedel nájsť východisko zo zlomenosti, ktorá ničí tento svet. Niekedy má človek pocit, že mu bremeno života rozdrví krehké rebrá. Veľký žiaľ naše telo neunesie. Preto sa nám lámu srdcia. Ak ste to ešte nepocítili, možno to jedného dňa pocítite, hoci vám to neželám.

Nejestvuje jasné pravidlo, na koho doľahne bolesť a kto žije v pokoji. Ako to, že som nevidela, že zlomenosť tohto sveta je taká rozsiahla, že sa dotýka nás všetkých?

Pšeničné klasy za ovocným sadom sa menia na číre zlato.

Tento údel nás postihne všetkých: zaručené utrpenie. Nik sa mu nevyhne. Je neprestajne v pohybe. Ako čas. Smeruje k nám.

Prichádzajú hroby, temnota, zlomenosť srdca. Neovplyvníme to, je to tak odjakživa. V jednom okamihu zbierame zo spáľňovej dlážky špinavé ponožky s rozpraskaným blatom na povrchu a v nasledujúcej chvíli zbierame kúsky svojho otráveného života.

Ako žiť so zlomeným srdcom?

Pšenica sa vlní ako ónyxové more. Stromy na okraji poľa vyzierajú, akoby vrývali do oblohy slová básne. Je to tak, ako napísal Hugo v *Bedároč*: „Jestvuje výjav, ktorý je podmaňujúcejší ako more. Je ním obloha. A ešte podmaňujúcejšie ako obloha je vnútro našej duše.“¹ *A ako môže vnútro našej duše žiť s dolámanými kúskami reality, prežívať zlomenosť?*

Ježiš zomieral s nárekom.

Zomieral na zlomené srdce. Jeho popraskané pery len chvíľu predtým vyslovili slová: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“² Život vo viere sa vždy usiluje hľadať odpoveď na túto otázku. Čítame titulky. Čítame úmrtné oznámenia. Čítame ľuďom v očiach. Nie je podstatou kresťanského života nachádzanie odpovede na túto otázku, bolestnú ako prienik ostrých klinčov? *Bože, prečo si ma v tomto rozbúrenom svete opustil?*

Vidím, ako táto otázka visí nad našim farmárskym stolom pod sedlovou strechou, kričí z toho zarámovaného plátna s tisíckami poprelamovaných štvorčekov farby. Táto takmer abstraktná maľba nemá jasné tvary, je to len svetlo a tma, krvácajúci jemný náznak Ježiša visiaceho na kríži. Chrapľavým hlasom sa pýta za seba, za nás: „Bože, prečo si ma opustil?“ A vynára sa z farebných flakov, zlomených ťahov štetca, jeho silueta je viditeľná – Kristus vstupuje do všetkého toho chaosu.

Je to tak: Požehnaní – šťastní – sú tí, ktorí plačú. Požehnaní sú tí, čo sú smutní, čo žialia, cítia stratu niečoho, čo milovali – pretože ich k sebe privinie Ten, ktorý ich miluje. Jestvuje zvláštne,

bolestné šťastie, ktoré poznajú len zranení, pretože cítia jeho utešujúce objatie.

A Boh vie, že sme ubolení žobráci a chceme, aby bol v blízkosti našich zlomených srdc. Aby spasil zdrvené duše. Aby spôsobil, že sa zlo obráti samo proti sebe, a aby tak z temnôt vystúpil ešte mocnejší život. *V Božej prítomnosti.*

Mala som osemnásť, zjazvené zápästia a počula som, ako pastor hovorí celej kongregácii, že kedysi býval „blízko blázinca“. Všetci sa smiali a ja som pozerala do zeme. Nevedeli, aké to bolo, keď som mamu musela často nechávať za zamknutými dverami psychiatrického oddelenia. Pri ich smiechu som cítila, ako sa mi z tváre vytráca všetka krv, chcela som vstať a skríknúť: „Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí.“³

Chcela som vstať a dôrazne povedať: *Ak tu kostol nie je pre trpiacich a zlomených, potom v ňom nemá miesto ani Kristus.* Pretože Ježiš s bokom prebodnutým kopijou je vždy na strane zlomených. Ježiš sa vždy pohybuje na miestach, kde vládne pohnutie a žiaľ. Vždy vyhľadáva miesta, kde sú trpiaci, a tam ho možno stretnúť. Rana v jeho boku dokazuje, že je vždy na strane utrápených, zranených, narušených, zlomených. Verila som tomu vtedy a verím tomu aj teraz a povedala by som, že viem, že je to pravda – pretože nestačí len uveriť – k tomu, aby sme uverili, nás musí priviesť život. *Naozaj som už k tomu dospela?*

To, čo som chcela povedať v tú nedeľu ako osemnásťročná, keď sa celý kostol smial a zosmiešňoval trpiacich, patrilo všetkým zlomeným, ktorí by to mali povedať spoločne, ako jedno telo, povedať to zlomeným a trpiacim a povedať si to navzájom, pretože nejestvuje medzi nami nik, kto by niečo nestratil, kto sa niečoho nebojí, neskrýva v sebe nevyslovenú bolesť. Chcela som, aby sme si to hovorili navzájom, kým medzi nami nevznikne puto, príslub, ktorý nesmieme porušiť:

Kristovo telo nám neponúka klišé, ale niečo, čoho sa máme svojimi zjazvenými rukami držať.

Jeho telo nám neponúka frázy, ale priestor pre našu bolesť – priamo tu, v čase, ktorý venujeme návšteve kostola.

Jeho telo nám neponúka výhovorky, ale musíme byť príkladom – práve tu, kde sa skláňame, by sme si mali navzájom umývať rany.

A my sme Kristovi a on je náš, takže si navzájom patríme a nikdy sa od seba neodvrátíme.

Namiesto toho som počula v kázni to, čo Ježiš nehovoril: nejakú pomýlenú dobrú zvesť, že ak sa budeme dobre modliť, dobre spievať, poriadne chodiť do kostola, dobre žiť a veľa dávať, nuž, odnesieme si domov mysle a telá, ktoré budú v poriadku. *Tak sa neláme a neroztvára zložitá krása života.*

Skutočný Ježiš počuje naše otázky – prečo je tu táto zlomenosť, táto temnota? – a hovorí: „Kladiete zlú otázku. Chcete niekoho obviňiť. Nie je tu príčina a následok.“⁴ „Stalo sa to preto, lebo na ňom majú zjaviť Božie skutky.“⁵

Je tu zlomenosť, ktorú nemožno nikomu vyčítať. Zlomenosť, ktorá je plátom pre Božie svetlo. Zlomenosť vytvárajúca okná, cez ktoré vidieť do ľudských duší. Zlomenosť duše je tu preto, aby sa v nej mohli udiať Božie skutky.

Hovorila o tom aj Matka Tereza: „Je vo mne taká hrozná temnota, akoby bolo všetko mŕtve... neviem, o koľko sa ešte prehĺbi táto skúška – koľko bolesti a utrpenia mi ešte prinesie. Ale už preto nie som ustarostená. Prenechávam to Bohu, tak ako mu prenechávam všetko ostatné... Nech so mnou robí čokoľvek, tak dlho, ako bude chcieť, ak je moja temnota pre niečiu dušu svetlom.“⁶

Obloha nad poľami sa sfarbuje do sivasta, nad kopcami zavládol súmrak. Ale plamienky svetla ešte vždy osvetľujú odľahlú časť pšeničného poľa, ktoré sa vlní vo vetre, ich odlesk vidieť na javoroch a na okraji lesa.

Osvetlené stromy sa vo vetre nehýbu, sú si isté, že sú v bezpečí, že sme v bezpečí aj my.

Stojím pri dreze, umývam a utieram porcelánový džbán. V tej chvíli si uvedomujem aj vlastnú krehkosť. Už nechcem, aby sa čokoľvek rozbilo. Nič ďalšie sa nesmie premeniť na črepiny.

Jestvuje milosrdenstvo, ktoré zaženie strach, že naša viera nie je dostatočná a našich chýb je priveľa? Milosrdenstvo, ktoré nám vyčistí rany a zbaví nás diabolských lží? Milosrdenstvo, ktoré nás prijme, skôr ako čokoľvek dokážeme – a po tom, ako sme všetko pokazili? Milosrdenstvo, ktoré nás podrží, keď sa všetko láme a rozpadá – a pošepne nám, že všetko rozlámané do seba zapadne?

Ako osemnásťročná som v ten deň v kostole chcela, aby si niekto prisadol ku mne, dotkol sa môjho pleca a upokojil ma slovami: „Hanba nám chce ublížiť, ale milosrdenstvo je štít. Si tu v bezpečí.“

Môžu narušené a zlomené srdcia *pocítiť*, že je tu milosrdenstvo, ktoré nás podrží, nazve nás milovanými a povie, že je tu pre nás vždy a nijaká zlomenosť nás nemôže vytrhnúť z bezpečia? Môžeme *prežívať* zázrak milosrdenstva, ktoré sa dotýka všetkých našich rán?

Chcela som to napísať na steny a na ruky zjazvené ranami, urobiť z toho refrén, ktorý spievame zoči-voči temnote a na zlomených miestach: Nijaká hanba. Ani strach či skrývanie sa. Toto je bezpečné miesto pre všetkých trpiacich. Môžete zápasiť, byť zranení, no my budeme tu. Tu sa dá stretnúť s milosrdenstvom, nájsť dokonalú útechu.

Chcem si vždy uvedomovať, že v dome je Lekár, ktorý „obviaže zlomených srdcom“⁷, zranený Uzdravovateľ, ktorý používa klince, aby vykúpil našu slobodu, a kríže, aby vzkriesil nádej, a nikdy nepristupuje k tým, čo sú zranení zvnútra, menej láskavo ako k tým, čo majú rany vonkajšie. Chcem si zapamätať jedno: „Srdcia sú zlomené na desaťtisíc spôsobov, pretože toto je svet, ktorý láme srdcia. A Kristus je schopný uzdraviť srdcia zlomené akýmkoľvek spôsobom.“⁸ Nespočetne veľa nocí stojím na našej vŕzgajúcej

verande, opieram sa o borovicové zábradlie a vzhliadam hore: tá istá ruka, čo odhaľuje nebo nad točitými schodmi, zahaluje rany a obväzuje zranené srdcia. Ten, z dychu ktorého sa zrodili galaxie, prináša uzdravenie do srdíc tých, čo sú zlomení.

Kladiem porcelánový džbán na policu pri farmárskom stole. My všetci v tomto svete, ktorý láme srdcia, tvoríme spoločenstvo zlomených ako plôšky tej maľby nad stolom. Nad nami všetkými je obraz zraneného Boha, ktorý sa otvára a krváca s nami.

Ako žiť so zlomeným srdcom? Jediné, čo mi prichádza na um, je, že len zranený Boh je schopný vyliečiť naše rany. Nespochybniteľnou pravdou, ktorú vnímam čoraz intenzívnejšie, je, že utrpenie sa uzdravuje utrpením, rany sa uzdravujú ranami. Rozochvenie z tohto poznania striasa moje obavy do jeho jemnej nehy: zlú zlomenosť lieči jeho dobrá zlomenosť. *Zlá zlomenosť sa láme pri dotyku s dobrou zlomenosťou.*

Čo to vlastne znamená? Môžem to zistiť iba tak, že sa to odvážim objavovať – prijmem novú výzvu.

Niečo ako cestu zlomeného srdca k... hojnosti?

Sedím pri tomto lepkavom farmárskom stole, prichádza za mnou Shalom a v ruke drží srdce vystrihnuté z bieleho papiera.

Priniesla papierové srdce a tento kotúč lepiacej pásky a pýta sa ma: „Urobíš to, mama? Mne to nejde.“ A podáva mi kotúč požmolenej priesvitnej pásky.

Práve sa pri stole skláňam nad jej bratom a pomáham mu s hláskovaním.

„A čo s tým chceš urobiť, moja?“ Mám odmotat' pásku? Chceš to prilepiť na stenu?

„Len chcem to srdce nalepiť na seba. Presne sem.“ Shalom si opakovane klopká prstom na hrud'

Jej brat gumuje prisilno, na papieri s jeho zadaním vzniká diera. Usiluje sa vygumovať všetko, čo urobil zle.

„Len to prilep sem.“ Shalom ukazuje na miesto nad svojim búšiacim srdcom.

„A čo to vlastne robíme?“ Kľačím pred ňou, zľahka sa usmievam a hľadím jej do očí, prstom urovnávam lepiacu pásku na odhalenom srdci.

Položila som túto otázku, hoci sme sa práve v ten deň pri raňajkách zhovárali o tom, ako treba odovzdávať lásku ostatným ľuďom. A tak sa, samozrejme, pokúša uviesť do praxe mamine nedopečené slová a ja sa jej chystám povedať, že je statočné a múdre urobiť zo seba viditeľný odkaz mojej drobnej rannej lekcie.

Zvyčajne som ja tá, čo berie jej tvár do dlaní, no teraz ma má blízko seba, kľačím pred ňou, a tak mi ona prikladá ruky na tvár. A skláňa sa tak blízko, že cítim jej hrejivý dych.

„Musíme si na seba nalepiť srdcia, mama. Aby sme vždy vedeli...“ Pohládza mi tvár. „Aby sme vždy vedeli, že Božia láska je všade okolo nás.“

Božia láska je všade okolo nás.

Kiežby sme tak všetci mohli nosiť na sebe nalepené srdcia, aby sme si uvedomovali: Boh na nás nezabudol. Boh nás neopustil. Božia láska je všade okolo nás. Keď prenikavo cítime, že sme jeho milovaní, nehľadáme len znamenia jeho lásky vo svete a nestačí nám pocít, že máme jeho lásku. V skutočnosti sa sami stávame znameniami jeho lásky.

Cítim jej hrejivé dlane na svojich lícach a dlhú chvíľu si uvedomujem, že aj v dospelosti môžeme cítiť takéto láskyplné dotyky. Želám si, aby sa ma neprestala dotýkať. Azda takto sa dá pocítiť ozajstná láska – mierne zlomené srdce, potom malé prekvapenie, ktoré nám vyrazí dych, a znova nadobúdame pocit celistvosti a harmónie. *Shalom.*

Shalom sklápa zrak, narovnáva si papierové srdce, biele a väčšie ako život (pretože láska je vždy väčšia ako život a nejde

vždy práve o to?). A potom sa stane to nevyhnutné, čo sa stáva vždy: srdce sa láme, trhá sa presne uprostred práve vo chvíli, keď sa usilovala všetko narovnať. Sťažka preglgam.

Ako sa dá na tomto svete žiť so zlomeným srdcom?

Shalom pozerá na to svoje. Čakám, že ju smútok naplní až po okraj a do očí jej vhrknu slzy.

„To je v poriadku.“ Nachádza správne slová. Naťahuje ku mne ruku s kusom odtrhnutého papierového srdca. „Možno sa láska ľahšie dostane dnu, keď sa srdce zlomí a otvorí, však?“

Žmurkám, v hlave si znova prehrávam tú chvíľu.

Možno sa láska ľahšie dostane dnu, keď sa srdce zlomí a otvorí.

Túlim ju k sebe, zľahka ju bozkávam doprostred dokonale tvarovaného čielka – a ona odchádza aj so svojím zlomeným srdcom. Sedím a sledujem jej kroky, precítam: azda môžeme žiť plný a krásny život napriek veľkým a hrozným veciam, ktoré sa odohrávajú v našom vnútri. A azda sa naozaj *stávame* bohatšími v *dôsledku* takýchto okamihov. Azda – neviem presne ako – sú naše srdcia stvorené na to, aby sa lámali. Otvárali sa v zlomenosti. Oslobodzovali. A z najhlbších rán sa rodí najhlbšia múdrosť.

Sme stvorení na Boží obraz. A nezlomilo sa aj Božie srdce? Rany môžu byť otvormi, čo vedú k našej vnútornej kráse. A naše slabosti môžu naplňovať schránku, vďaka ktorej sa prejaví Božia veľa.

Anna vyronila veľa slaných slz pre svoju neplodnosť. Eliáš s nárekom prosil Boha, aby mu zobral život. Dávid si tisíckrát položil otázku, prečo je jeho duša taká skleslá. Boh robí skvelé veci pre tých, čo sú najviac zranení. Boh vníma zlomenosť veľmi priaznivo, v zlomených nachádza to najlepšie a vedie zranených k tomu, aby menili svet.

Na stene visí malba Ježiša zlomeného zo všetkej našej zlomenosti, Ježiš krváca uprostred nášho chaosu: *našu zlú zlomenosť uzdravuje jeho dobrá zlomenosť.*

Keby som to mala na pamäti a prežívala tak svoj život – je možné, že by som spoznala milosrdenstvo, ktoré vie, ako žiť naplno, i keď máme zlomené srdce?

Zo stodoly prichádza Farmár, pri zadných dverách necháva vedro z kurína a svoje čižmy. Počujem, ako sa pred vstupom do domu umýva v porcelánovom dreze vo vonkajšej umyvárni. Vchádza do kuchyne. Pozerám naňho. Už to vidí. Ten človek vie z mojich očí vyčítať všetko ešte lepšie ako z oblohy. Niekedy je všetka naša nevy povedaná zlomenosť výrečnejšia ako čokoľvek, čo sme vôbec schopní vyjadriť slovami. Cíti, aká som otrasená zo slov svojho dieťaťa, ktoré ma zasiahli ako blesk, zo svojho zlyhania. Uvedomuje si, že moja bolesť je neopísateľná.

Vťahuje ma do objatia, túli ma k sebe. A potom prehovorí do ticha tak jemne, že mi to takmer uniká. Vraví o tom, o čom som už viac ako tisíckrát uvažovala, no nikdy som sa mu so svojimi myšlienkami nezdôverila. „Všetko na tejto farme má rovnakú podstatu a ty to vieš, však?“ Čaká, kým mu umožním, aby sa mi pozrel do očí, nazrel do mojej zlomenosti. „Zrno sa láme, aby nám dalo obilie. Pôda sa láme, aby nám priniesla úrodu, obloha sa láme a poskytuje nám dážď, pšenica sa láme, aby sa mohla zmeniť na chlieb. A chlieb sa láme, aby sme si na ňom mohli pochutnať. A bola tu dokonca aj alabastrová nádoba, ktorá sa musela rozbiť, aby sa z nej získal pravý nardový olej, ktorým bol na prejav najvyššej úcty pomazaný Ježiš.“

Pozera priamo do mojich prasklín. Cítim arómu stodoly, blata a oblohy. Prináša aj niečo z javorových stromov na okraji lesa – odveké svetlo.

Pomaly a dôrazne mi hovorí: „Nikdy sa neboj vlastnej zlomenosti.“

Neviem si to predstaviť. *Bojím sa.* A myslím na to, že počas nášho dlhého putovania dostihne táto zlomenosť každého. No možno – je to cesta k slobode? Musím dbať o to, aby som naďalej stále dýchala – a verila.